

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek och är fritt att använda. Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitized at Gothenburg University Library and is free to use. All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text. This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

FRAMMÅT

Tidskrift

utgifven af

Göteborgs Kvinliga Diskussionsförening.

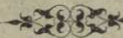
N:o 11.

1887.

2:dra årg.

Innehållsförteckning:

Robinson: Äktenskapsfrågan. III.....	Sid. 169.
Georg Nordensvan: De små.....	” 171.
Helena Nyblom: Embedet at være Husmoder.....	” 173.
A. E—n: Vereschagin i Stockholm.....	” 179.
A. C. Ännu något om kritiken och tendensen.....	” 181.
När och Fjärran.....	” 182.

Distribueras af
WETTERGREN & KERBER, GÖTEBORG.

WALD. ZACHRISSONS BOKTRYCKERI.

Handwritten signature or note at the bottom right of the page.

LAGER

af såväl de mest eleganta som billigaste

Manufaktur-, Mode- och Hvitvaror,
Sybehörs- och Garnérartiklar, Dame- och Barnhattar, Barnkläder,
Tricotvaror, Bijouterier och Galanteri-varor m. m. m. m. hos

L. KAISER & Co.

Kyrkogatan 36.

Korsgatan 12.

Filial:

43. Södra Hamngatan 43.

J. A. Wettergren & Co.,

GÖTEBORG,

rekommendera sitt stora, rikt sorterade lager af engelska, franska
och tyska Mode- och Manufakturvaror såsom

Klädningstyger,

svarta och kulörta **Sidentyger, Möbel- och Gardintyger,**
Sorgtyger i alla moderna genres, äfven äkta fransk **Svart Merinos,**
af erkänt bästa fabrikat till dagens lägsta priser.

➤ Profver sändas på begäran till landsorten franko. ➤

Kappmagasinet

erbjuder under hela året det största och rikhaltigaste urval af det nyaste i

Jaquetter, Paletåer, Dolmaner och Regnkappor,
allt till de billigaste priser i förhållande till varornas godhet.

J. A. Wettergren & Co.

I. SCHUBACKS

FRUKTHANDEL,

32 Kungsgatan 32.

Filial: 2:dra Långgatan 18.

Allm. telefon 471.

Rekommenderar till benägen hågkomst allt, hvad till affären hörer i parti
och minut till billigaste priser.

Obs.! Order från landsorten expedieras prompt mot efterkraf eller då
kontant remissa insändes.

FRAMÅT

✻ TIDSKRIFT ✻

UTGIFVEN AF

GÖTEBORGS KVINLIGA DISKUSSIONS-FÖRENING.

Döm ingen ohörd.

Fri talan.

Genom skäl och motskäl bildas öfvertygelser.

N:r 11.

Ansvarig utgivare och
redaktör
Alma Åkermark.

1 Juni.

Pris · Kr 3,50 pr år.
Andra årgången.

1887.

Äktenskapsfrågan.

Några diskussionsbidrag

af

Robinson.

III.

Se här en del af tänkta botemedel för vår äktenskapslösa tid; och må strax erkännas det önskvärda i vissa, ja de flesta bland dem. Det är dock en stor skillnad mellan det, att något kunde vara skäpligen önskvärdt, bland mycket annat, och förslagställarnes vanliga påstående, att det är det enda medel som duger, samt att det vore egnadt att tillfredsställa hvarje människa. Jag börjar med de verkligt stora och imponerande förslagen.

Man har sagt: alla borde vara ortodoxa medlemmar af något religionssamfund.

Men det är något rent outförbart. Äfven om de olika religionssamfundens antal mångtusendubblades, skulle alltid många människor finnas som i intet af dem egde sitt rätta uttryck för dyrkan, resignation, upprättelse, tillgift, lefnadsmod, förtröstan, sjelftukt, kärlek till alla andra varelser o. s. v. Vore redan trosbekännelserna talrika nog, och mot hvarandra tillräckligt aktningfulla, allt mer betonande hängifvenheten åt det goda än —,

hvad de hittills företrädesvis betonat, — trohet mot teoretiska satsar; så kunde påståendet ju verkligen gälla för *många* människor, men helt visst icke för *alla*.

Jag öfvergår nu till det andra, ändå större förslaget.

Man har sagt: alla borde vara fritänkare.

Detta är ännu mindre utförbart. Det är en så djerft idealistisk uppfattning af vårt lif här, att knappast någon invändning ens är behöflig. En hel fritänkare, som ej tager hjälp af att stödja sig på någon annan enskild människa eller grupp af människor, ej sköter någon del af sitt tankelif dogmatiskt eller på grund af blotta vanor, utan är färdig att låta omsmälda och omskapa sitt andliga tillvarelsesätt i hvarje nyvunnen sannings eld, således blott närmast lyssnar till och lever hos sin Gud, — en sådan har man sällan sett. Han hör till reformatorernas fåtaliga klass, som vidgar den andliga världen åt efterkommande. För ett så ansträngdt lif äro ej *många*, än mindre *alla* danade.

Intetdera af de två hittills anförda påståendena är då alldeles riktigt. Men båda äro de största och viktigaste påståenden, man någonsin gjort. Att häna eller förbise dem, är uttryck för en tanklöshet, — som åminstone ej borde söka att göra sig offentligt hörd. Ty båda vända sig till en väsentlig sida af vår varelse; det ena till vårt behof af samhörighet och af ömsesidig uppmuntran eller genom gemenskapen ökad arbetsstyrka det andra till vårt sjelfständighets-, sjelfpröfnings- och ansvarsighetsbehof. Enda felet är, att hvardera påståendet vill gälla som den absolut uttömmande i stället för en relativ sanning, från hvilken undantag måste göras för mångas individuella begåfning.

Dernäst i vikt komma yttrandena: alla borde vara idealister, samt:

alla borde numera hafva sin lifsåskådning grundad på samtidens ökade naturkännedom.

I äktenskapsfrågan hafva företrädesvis kvinnor drifvit det förra, män det senare yttrandet, båda till stort gagn för frågans utveckling.

Men till någon allmängiltig slutsats komma vi ej, förr än härutinnan en försoning vunnits mellan kvinnors och mäns allvarliga upptäckter. Kvinnorna veta mer om känslans och de innerst personliga sympatiernas kraf, männen mera om enheten i detta lifvet mellan vår kropp och vår själ; kvinnorna hafva i allmänhet starkare rönt den otillfredsställda sympatiens kval, männen starkare rönt förbannelsen af att kropp och själ sökt skilda tillfredsställelser. Och kvinnan är ännu ej hunnen till full medvetenhet af att *vara den, som i detta hänseende skall rädda mänskligheten*. Hon skall rädda sitt släkte, icke genom att bli hyperqvinlig, icke heller genom att bli man, men genom att bli helt kvinna: genom att för sin make utplåna hvarje söndrande föreställning om förhållandet mellan kropps- och själslif. Detta är den styrka, han söker i äktenskapet och endast kan finna hos den kvinna, hvilken han så helt älskar, att hennes själ och kropp alltid är för honom ett, eller blott två uttryck för en och samma, till sjelfva sitt innersta väsen outtömliga personlighet, och som älskar honom så helt att intet pjunk afskräcker henne från de i hennes tycke kanske något vilda och oberäkneliga yttringarne af hans fullblodigt sinnliga känsla för henne. Äro hennes sinnen något mer svala än hans, hennes sympati deremot något mer klart och starkt medvetet fordrande

än hans, så bör hon nu mera hafva hunnit lära sig inse, att detta är allmänna regeln, är allmänna pregeln på könen, allmänna följden af bådars uppfostran och samhällsrön under en lång följd af mansåldrar; och det är ingenting att jemra sig för, utan någonting hvaraf hon kan dana det ädlaste, fullaste, för släktet, mest välgörande och för det två individerna klaraste, lyckligaste af alla mänskliga förhållanden — om hon verkligen gifvit sig åt en man som hon helt älskar och som helt älskar henne.

Då komma idealism och vördnad för naturen att, snart sagdt alldeles omedvetet, gjutas samman till plastisk enhet och progressivt själsligt arbete, till ett för båda makarne utvecklingsrikt lif, hvaraf i sin ordning uppväxa afkomlingar med kraftfulla och bildbara anlag.

Men — som redan är antydt — ekonomiska och andra fördomar försvåra tillsvidare äktenskaps ingående under ungdomsåren.

Till bot härför äro de recept många, som börja med: »alla borde vara» — — — socialdemokrater, malthusianer, vegetarianer, fredsvänner, federationsanhängare, goodtemplare eller något dylikt. Till sist har tillkommit det allra mest öfverraskande: hjälpen skulle finnas deri, att man ej låte någon samhällsmyndighet inregistrera det ingångna förbundet. Det kunde då ske tidigare, före manbarhetsåldern, som hos nordiska folk inträder först i början på tjugutalet för kvinnor och under senare hälften af tjugutalet för män.

Man ville således kränka de fysiologiska lagarne — i naturforskningens tidevarf och med åberopande af »naturens fordran». Det låter främmande. Och man säger det vara särskildt någonting ekonomiskt förmånligt att flytta ihop utan att få sina namn uppskrifna i något register. Men inregistreringsafgiften är nästan ingen. Är det billigare derföre, att man ej tvingas till någon kostsam utöfning af gästfrihet inom det utan yttre sanktion ordnade hushållet? Det måtte vara så man menar. Hjälpen kunde i så fall åstadkommas äfven på ett något rimligare sätt, genom en sammansvärjning af många unga par om att lefva tarfligt och arbetsamt, att underkasta sig försakelser af sällskapslifvet och lyx i början för att framdeles få det bekvämare. Och nu äro vi åter vid en af de der två allra understa och enklaste lagarne i etiken, *utan hvilka ej tillstymmelse till samfunds-*

lif kan uppbyggas — icke ens hos djuren. Omöjligt kan naturens mening vara, att vi borde genom mångtusenårig odling hafva kommit till en etisk ståndpunkt i sjelfbeherrskning, förutseende och hänsyn för andras väl *mycket underlägsen* biets, myrans, djurmoderns?

Nej, vi nödgas erkänna, att intet af de ofvan nämnda, som absolut giltiga uppställda förslagen kan tillämpas på *alla*. Men de två första af alla etiska rörelser, att för en mera aflägsen och större förmån frångå en närliggande mindre och till undvikande af annans skada uppgifva egen fördel, äro alldeles oeftergifliga vilkor för samfundslif och för hvarje slags progress eller fortlevande lycka — *gälla således verkligen alla menniskor*, äfven makar, eller dem som vilja uppfostra sig sjelfva till att varda makar.

Om denna enklaste etik är det därför, som vi måste tala.

De små.

En barnhistoria af Georg Nordensvan.

Det var ingen vidare fridsam stämning den morgonen i kammarjunkarens hem. Fruen hade hållit ransakning med pigorna, som olofvandes varit ute och dansat halfva natten i föreningen Muntergökarne, barnen hade vaknat på orätt sida och kinkade och väsnades, fast det var lille Kristians namnsdag och fast han fått en grannkask af pappa och af mamma en sparbössa, som han för öfrigt tyckte var en mycket onödig persedel. Och herrn i huset hade allt sedan han fått sin morgontidning — den officiella tidningen förstas — gått som ett smärytande lejon fram och tillbaka i rummen, vrådande sina mustaseher och ösande ut sin vrede öfver hvar och en, som kom i hans väg.

Fruen satt nu i soffan i kabinetten och delade i sjelfva verket hans förtrytelse, fastän hon låtsades ringakta den, och fast hon fann det märkvärdigt barnsligt af en man med *hans* upphöjda åsigter att fästa så stor vig vid en dylik bagatell.

— Ja, naturligtvis *är* det en bagatell, — sade kammarjunkaren och kastade sin

just påtända cigarett i kakelugnen. — *Om* jag fått en orden eller icke, det bekommer mig ingenting — absolut ingenting. Det är heller inte det, som förargar mig. Men hofmarskalken hade gifvit mig sitt löfte, och det upprör mig att han inte stod vid sitt ord. — Jag hade den äran att samtala med den resande monarken, då han besökte vårt land, samtala med honom en hel kvart — och när han nu skulle utdela vedermälen af sin gunst — och när jag hade löfte att uppföras på lifstan — — det är endast det som grämer mig. Der kommer underlöjtnant A., som varit ordonnans hos hans majestät — och kapten B. som kommenderat grenadiervakten vid jernvägen och som bytte sig till det befälet i hopp om att få en orden — ja, de ha sin Kristiorden, båda två — här står det — han höll upp tidningen — alla menniskor få Kristiorden i dag, men jag, jag som haft nåden att tala med hans majestät i . . .

— I tio minuter, inföll hustrun.

— I en kvart, jag ber, en hel kvarts timma. En man ett ord, säger ordspråket. Det *är* i sanning upprörande. Men när jag råkar hofmarskalken, skall jag verkligen ta' mig friheten säga min mening, säga att han i sjelfva verket hehandlat mig på ett sätt som . . . Hvad är det barnen kinka för?

— De klä's på. De ska gå till mormor.

— Behöfva de grina och väsnas för det? Det är ju det roligaste de vet', att få gå till din mor. Men de äro bortskämda, ha aldrig fått lära sig förnöjsamhet, — man har kelat med dem, du och mormor i kapp, de ha blifvit pöckande, egensinniga . . .

De båda gossarne voro emellertid på väg utför trappan. Först gick Nils, fem-åringen, i luden mössa och stora, blanka, nya stöflar, gossens stolthet. Sedan kom mademoiselle, ledande Kristian, tre-åringen, dagens hjelte, som nu skulle till mormor för att gratuleras och få kaka och — hvad bättre var — få en sabel, som hon lofvat honom på namnsdagen. Nils skulle också få en sabel af mormor. Detta hade den fantasirike Nils visserligen gjort upp i sitt eget hufvud, och hur mycket han tänkt deröfver, så hade det blifvit visshet för honom att han, lika väl som lille bror, skulle få en sabel på denna dag.

De gingo gatan fram, först store bror i sin ludna mössa, så lille bror, ledd af mademoiselle, som oafbrutet pratade franska med

barnen, utan att hämta andan eller behöfva söka efter orden.

Men Kristian, namnsdagshjelten, var fortfarande vid sämsta lynne, ty han hade velat ha sin nya kask på sig, när han gick till mormor, men det fick han inte, utan mademoiselle hade tagit den af honom och gömt den, och nu fick han gå i sin vanliga mössa, och ingen menniska, som de mötte på gatan, visste af hvarken att det var hans namnsdag eller att han egde en kask med vapen af guld och röd plym.

— Vi ska be' att få våra sablar! — kommo de inrusande till mormor, som satt vid sin knyppling. Hos mormor voro de vana att få husera efter behag, åtminstone sedan mademoiselle gått hem igen.

— Hvar har mormor våra sablar?

— Den gamla damen tog af sig sina glasögon.

— Sablar? Inte har mormor några sablar . . .

— Då ska vi be att få pengar, så gå vi och köper, — det var stora bror som förde ordet.

Barnen hörde inte på, när mormor kom och lyckönskade lille Kristian och tog fram en bilderbok, som var namnsdagsgåfva.

— Jag vill inte ha nå'n bok, jag vill ha min sabel, började ungen att grina.

— Mormor har lofvat oss sablar i dag, ifylde Nils.

Mormor såg förvånad på dem. Åt Nils hade hon då aldrig lofvat hvarken det ena eller andra i dag. Och Kristian hade tigt och bedt om både sablar och leksaker och allt möjligt, men löfte hade han inte fått hvarken om det ena eller det andra, det försäkrade mormor och dermed ansåg hon att saken var afgjord.

— Seså, barn, ta' af er rockarna nu, skall ni få chokolad.

När Nils och Kristian sutto i soffan bredvid hvar andra och mumsade och drucko — och mademoiselle gått sina färde och mormor började plocka fram de gamla vanliga leksakerna, så var det stora bror, som upptog samtalstråden igen.

— Mormor har *ändå* lofvat oss sablar.

— Tyst nu, min gosse. Hur mår mamma och pappa?

— Mamma är ond på Sofi, för Sofi har varit ute med kurtisörer, — förklarade femårningen med munnen full af kakor. — Pappa

är också ond för resten. Vi tordes inte gå in och säga adjö.

— Kristian skulle nog ha vågat, skrek yngste telningen, som var mycket stor i orden.

— Men vi ville inte störa sade Nils öfverlägset. Utan vi gingo hit, för mamma sa' att vi skulle få sablar af mormor.

— Hur kunde mamma säga det?

— För *vi* hade sagt, att mormor lofvat oss.

— Och nu *ska* mormor ge oss sablar, storskrek lille Kristian och slängde den nya tafvelboken i golfvet.

— Hvad är det för ord? menade gumman.

— Jag skall ha min sabel att slå ihjel ryssar med — skrek gossen, alltid modig, utom när han var ensam eller när det var mörkt. — För jag skall gå ut i krig, jag skall vara general.

Mormor fann sig föranlåten att underätta de båda ungherrarna om huru snälla barn uppföra sig i liknande kritiska ögonblick. Men det bet inte ett tecken. Och lika litet bekom det dem, att den gamla bad dem lära att styra sig sjelfva, innan de ville kommandera andra. De började gråta, båda herrarna, den yngre röd som en tupp och så ond att han darrade i hela kroppen.

— Ge oss pengar! — skrek han. — Jag *vill* inte vara något snällt barn, jag vill *bara* ha min sabel. Eljes skiekar jag polisen på mormor — de kommer och sätter mormor i kurran.

Men nu var det slut med mormors tålamod.

— Hör du, min gosse — sade hon. — Om du nu inte förhåller dig beskedligt och är höflig och snäll — jag känner alls inte igen min lille Kristian i dag — så kommer du i skamvrån och sedan i garderoben.

Den lille teg ögonblickligen, ty den mörka garderoben var inte rätta stället att spela hjelte uti. Stora bror upptog i stället ånyo den stora frågan, förklarande med tvärsäker min och händerna på ryggen, att han skulle tala om för pappa, hur otäck mormor var.

Den gamla damen var alldeles ifrån sig. Gossarne, som eljes plägade leka i god sämja i hennes sal hela förmiddagen — när föräldrarna ville ha ro, skiekades ungherskapet till mormor — i dag voro de som förryckta, och det endast och allenast för att de gått och gladt sig åt denna present, som nu gick upp i rök. Det var ändå synd om ungarne. . .

— I dag går inte mormor ut, började hon igen. Och om ni kommer och bär er åt som ni gjort nu, så får ni aldrig några leksaker af mormor. Men ä' ni snälla, ska ni få sablarna en annan dag.

Nytt tjut.

— Och kan ni inte hålla er tysta, så få ni gå hem — mormor vill inte ha olydiga barn.

— Kristian, sade Nils genast, ska vi gå hem och skvallra för mamma?

— Vi ska gå hem och skvallra, repeterade Kristian hastigt.

Hvarpå de togo hvarann i hand och spatserade ut i tamburen, der mademoiselle lagt deras ytterkläder.

Mormor hjälpte dem på med rockarna, knäpte igen alla knappar, satte mössorna på deras hufvuden.

— Adjö med er, hälsa pappa och mamma, och säg att, när ni bli snälla, få ni komma igen — men inte förr.

Nils var förnärad, sade inte ett ord. Men den lille hetsige Kristian vände sig om i trappan och skrek:

— Mormor är en riktigt »drulle»!

Så ändades ungherrarnas visit den gången.

Gamla mormor var riktigt trött. Dylika uppträden hörde inte till vanorna i hennes stilla bo. Gossarna fingo bullra och väsnas, leka jernvägståg och spårvagn med salsstolarna, ringa med hennes toilettklocka och leka häst genom alla rummen. Deras oväsende piggade upp henne — det var ju barnbarnen.

Man detta —!

Hon sjönk ned på närmaste stol, förargad, när hon tänkte på deras tiggeri, deras hotelser, den yngstes skrävel. Det var rent af märkvärdigt, så likt deras pappa alltihop var.

Och den tanken piggade upp gumman, så hon smålog litet och måste taga sig en pris.

Fadern upp i dagen!

Hon kunde aldrig förlåta honom, att han gift sig med hennes dotter.

— Jaja, jaja, man måste hålla sig framme, »hålla på sitt människovärde», är det inte så, han plägar uttrycka sig? Inga stekta sparfvar komma sjelfvilligt, blott vi gapa. Vi måste taga dem. Jaja, jaja. . .

Hemkomna mötte barnen sin pappa i tamburen. Mamma var också der.

— Jag skall säga hofmarskalken det,

hörde de pappa säga. Han stod i pels och hatt och med cigarr i munnen. — Det beror, sade han antagligen på glömska, på något missförstånd, som lätt kan rättas. Men när man är blygsam och inte trängs med lyckökare och tallricksslickare, så är det ingen som har ens meriter i minne. . .

Kammarjunkaren fick — efter en timmes samtal med hofmarskalken — löfte om att få sin lilla efterlängtade prydnad på frackuppslaget. Den resande monarken hade varit så nådig och skickat ett par exemplar för mycket.

Och dagen efter lille Kristians namnsdag kom mamma upp till mormor med båda gossarne, som denna morgon vaknat på rätt sida och voro hågade att bedja om förlåtelse. Kristian var så söt, att mormor genast klädde på sig för att gå med dem och köpa de efterlängtade sablarna.

— Nå, frågade hon, när hela sällskapet stod i tamburen för att gå, skall mormor våga sig ut i dag? Kanske polisen kommer och tar henne.

— Nej, sade Kristian, *inte nu mera*. . .

Embedet at være Husmoder.

af

Helena Nyblom.

Vi ere lykkeligvis komne saa langt at de Fleste af os indse den store Misshusholdning der i Aartusinder har hersket i Menneskeheden, idet at saa mange værdifulde, frugt bærende Evner har ligget uanvendte paa Kvindesiden. — Man har ikke længer Raad til at lade alle de Kræfter gaa tabt, som Kvinderne kunne byde til det store Samarbeide.

De fleste tænkende og forstandige Mennesker ere nu enige om, at saasart en Kvinde har en særskildt Begavelse, og dertil Lyst og Energi til at udvikle denne Begavelse, saa er det ikke alene hendes Rettighed at prøve derpaa, men Samfundet maa være hende taknemlig for det Plus hvormed hun vil medvirke til dette Samfunds Udvikling.

Mod dem der virkelig endnu for Alvor vil negte Kvinden Ret til at hengive sig til et særskildt Studium og en selvstændig Virk-

somhed, synes mig at et eneste af Stuarts Mills Beviser for Kvindens Rettigheder er nok til at gjøre dem svarsløse. Han siger et Sted at, for at bevise det Rette i at Mændene fremdeles beholde deres gamle Privilegier til alle Embeder, maa man først kunne bevise at selv de dumme og ubetydeligste Mænd kunne passe et Embede bedre end de kloge og mest begavede Kvinder. —

Kan ikke Dette bevises, da følger det af sig selv, at Menneskeheden skulle være bedre tjent med at bytte alle de mislykkede mandlige Individuer, der ufuldkomment eller slet passe sit Hverv, mod dygtige Kvinder, der til Tilfredshed skulle opfylde de Fordringer der stilledes paa dem. —

At en Person, Mand eller Kvinde, der hos sig selv, føler Evne og Lyst til at arbejde for at uddanne visse Faculteter som Naturen har givet dem, og derigjennem opnaa en selvstændig Stilling i Samfundet, ogsaa prøver derpaa, synes os nu en saa naturlig og fornuftig Sag, at man næsten maa gjøre en Anstrengelse for at sætte sig ind i den Forestilling at dette Fornuftige og Naturlige skulde forefalde Nogen Ufornuftigt, Anmassende. Er Vædekampen tilgængelig for Alle, da vil Resultatet bedst vise hvilke Seiervinderne skulle blive, og de ville aldrig blot komme paa den ene Side af Menneskeheden, —

Naar Forudsætningerne, som Samfundet skaber for de forskjellige Individuer, fra først af blive de Samme: ligeartede Grundstudier, med samme Rettigheder ivente, da bliver det Naturen, der kommer til at afgjøre hvorvidt Kvinderne paa de forskjellige Omraader skulde kunne kappes med Mændene. —

Naturen har da, engang for alle, lagt større Besværligheder i Veien for Kvinden. — Saa længe hun er alene og fri, findes der Intet der skulde kunne hindre hende i at udvikle alle sine Faculteter med samme Energi, og til samme Høide, — maaske paa en anden Maade, end Mændene. — Men en Kvinde, som bliver Hustru og Moder, vil aldrig med samme Lethed kunne passe et ansvarligt Embede som en gift Mand, dertil er hendes husmoderlige Embede for stort. — Hvad hun saa inden sit Giftermaal har sysselsat sig med, vil jo altid blive hende selv, hendes Mand, og Børn til Nytte, og med Energi vil hun ogsaa i sit ny Embede kunne vedligeholde og gjøre Fremskridt i sit foregaaende Livs Studium og Arbeide, men hun vil aldrig kunne passe et Embede der helt optager hendes Tid,

saadan som saa mange Mænds Embeder optage dem, uden at i høj Grad hendes Hjem og hendes Børn skal komme til at lide derved. Hun har da Valget mellem at egne hele sit Liv til den Virksomhed, hun har begyndt, eller at opgive den eller dele den, hvis hun gifter sig. —

Man har jo længe seet gifte Skuespillerinder, Malerinder og Digterinder, der har delt sig mellem Hjemmet og en anden Virksomhed, men der findes mange andre Tilfælde, som ikke tillade en saadan Deling, men hvor det specielle Embede uden for Hjemmet fordrer et Menneskes hele Tid. —

Fremtiden vil vise hvordan den kommer til at løse disse, for os endnu svære og stridende Spørgsmaal.

Saaledes som Sagerne nu staa, overtager en Kvinde et nyt Embede gjennem at gifte sig.

Hovedsagen for hende bliver da at være Husmoder.

Denne Titel af Husmoder er begyndt at komme i daarlig Kredit.

Man siger om en ung Pige der har giftet sig:

»Ja, før havde hun de og de Talenter, kunde hun det og det; nu gaar hun bare op i af være Husmoder. —«

Hvis de Kvinder, der giftede sig, virkelig ville gaa op i at være Husmodre, saa skulde de ikke miste Evne eller noget Talent de før have haft; de ville forstaa at alle Talenter, al Begavelse, alt Studium — jo mer des bedre, behøves for at blive en god og klog Husmoder, for at blive styrende Regentinde i en Stat i Staten; men desværre fæster man ved Benævnelsen Husmoder, snarere Forestillingen om en Kokkepige, der deler sig mellem en Smør og en Sæbefjerdning, end et Væsen der er sat til at skabe Arbeidsomhed og Lykke i et selvstændigt organiseret Hele.

Hjemmet er en Verden for sig, og det repræsenterer i Smaat alt hvad der foregaar i den store Verden udenfor. —

Der findes egentlig ingen Evne hvorfor en Husmoder ikke har Anvendelse, og ingen Evne hun jo ikke skulde forsøge at erhverve sig.

Man har ofte sagt at for at herske, maa man kunne tjene, — aldeles rigtigt! — For at være retfærdig i hvad man fordrer af Andre og for at være taknemlig for de Tjenester der gjøres Een, maa man selv have forsøgt hvilken Tid og hvilke Kræfter der fordres til det Arbeide man paalægger Andre, men der

fordres *ikke* at man uafsladelig skal gaa og gjøre alle Detailler selv. —

Arbejdets Fordeling er lige saa nødvendig i en Husholdning, som i Staten. —

En hel Del Husmødre har den Forestilling, eller den Vane, at uophørligt sysselsætte sig med Alt hvad der tilfældigvis kommer i deres Vei, og saa at slippe det, hvis de tilfældigvis faa Øie paa noget Nyt. —

Derved faa de selv dette Urolige, opslidte, som saa tidligt tager Glæden fra dem, og de gjør just heller ikke Andre glade. — En Tjener interesserer sig mest for et Arbeide, som er ham betroet, og som han i Ro faar fuldende, og saa siden faar sin Tak for, men han bliver hverken en dygtig eller paa-lidelig Medarbejder ved bestandig at afbrydes eller være under Opsigt.

Hvis Enhver i en Husholdning har sit bestemte Arbeide til en given Tid, kan en saadan Mængde Kræfter og Tid indbespares, saa de huslige Sysler blive til hvad de skulle være: Midlerne, ikke Maalet for Tilværelsen. —

Jeg taler om Husmødre af Middelklassen, der uden store Indkomster dog ikke leve i Nød, og til Følge deraf i et overanstrengt Dagsarbeide. —

Naturligvis er det Embede at være Husmoder underkastet samme Vanskeligheder, Muligheder og Kriser, som alle andre Embeder, som Ingen kan opregne og udtømme i deres skiftende Mangfoldighed i nogen Diskussion. Jeg vil blot fremholde de sædvanlige normale Forhold, hvor en Husmoder er nødt til at tænke paa sin Husholdning, men kan skaffe sig Hjælp til Arbeidet, saadan som de fleste Husmødre af Middelklassen i Europa ere stilledede. Det er ikke min Mening at tale om Ægteskabet. — Man ved at Menneskerne gennemgaaende har et stort Talent til at tage Feil i Valget af Ægtemager, og Spørgsmaalet om hvordan Ægteskabet skal kunne blive Udtrykket for to Personers inderlige og vel-signelsesbringende Samliv, er et Emne der fordrer en meget vidtløftig og grundig Granskning, og hvis Løsning alligevel altid vil blive lige saa svær at finde, som det overhovedet er svært at i Livet realisere Idealene.

Jeg taler derfor hverken om uheldige eller lykkelige Ægteskaber. De Første, med deres forfærdelige Konflikter og Modgange skulde føre altfor langt bort fra mit egentlige Emne, og hvis jeg vilde skildre et lykkeligt Ægteskab! — Ja, har egentlig Nogen seet et lyk-

keligt Ægteskab i Ordets hele Forstand! en virkelig Realisering af den største Kjærlighed mellem to Personer, der i Eet og Alt ere skabte for at lykkeligjøre og udvikle hinanden?

Jeg vil nu kun tale om Embedet at være Husmoder, uden at tage Hensyn til alle de mer eller mindre svære og indviklede Sjælsforhold hvori alle Husmødre, ligesom alle Mennesker leve. — Men jeg vil da paastaa at en Husmoders Virksomhed er for en Kvinde den lykkeligste Virksomhed.

Den er den lykkeligste fordi den indeholder de fleste Muligheder til en Kvindes hele Udvikling.

Det er meget almindeligt at høre Kvinder beklage sig over at deres huslige Arbeide er et saa materielt Arbeide, som i Længden gjør dem sløve og trætte og lidt efter lidt ligegyldige for aandelige Sysselsættelser, men Grunden hertil er ikke at Arbeidet er materielt, men at det opfattes paa en materiel Maade.

Alt menneskeligt Arbeide har en ydre Form og behøver et Materiale for at udtrykke sig, men en Husmoder har i sit Arbeide det mest omfattende Materiale til sin Disposition — hun har Livet selv i hele dets Omvexling. —

Naar man véd hvor store aandelige Resultater et tilsyneladende materielt Arbeide kan have, saa burde man ikke nedsætte det materielle Arbeides Værd. —

Man véd hvor meget lykkeligere de Mennesker ere der faa ordentlig Mad naar de ere sultne, en vel redt Seng at ligge i naar de ere trætte, som leve i Renlighed og en bestemt Inddeling af Tiden, i hele den velgjørende Tilstand som bestaar i at ikke plages eller forhindres af ydre Ting.

Det er en Husmoders Opgave at for Flere eller Færre skabe en saadan Tilværelse, altsaa lægge Grunden til at en Del Mennesker gaa gladere, lykkeligere og sundere til deres Arbeide — hun selv iberegnet.

Naar man en Tid har levet paa Hoteller, eller endnu værre, har seet hvordan et uordentligt uroligt Hjem kan forstyrre og forslappe al Handlingskraft, ser man hvilken stor Betydning et velstyret Hjem har. —

Ja, et Hjem! det véd dog de Fleste er en god Ting, men de glemme at Den der hovedsagelig skaber et Hjem er Husmoderen, og at derfor hendes Embede er et vel-signet Embede. —

Alt som kan lette, forbedre, forskjønne Tilværelsen for hendes Omgivelser bør derfor være hende kjært, og til alt Arbeide som

hendes Husholdning byder hende, bør hun gaa saa let og lykkelig som Den gaar, der véd at hun gjør et nyttigt Arbeide.

Der findes Intet i en Husholdning som er kjedeligt, og Intet som skal være en Husmoder ligegyldigt, naar hun véd hvor stor Betydning alle Enkeltheder have.

Hendes Kjøkken og Fødebur hendes Linnedskab og Husgeraad, Alt er vigtige Ingredienser i det Hele, og hun skal ikke alene ikke finde disse Detailler kjedelige men hun kan gjerne sværme lidt for dem, først da blive de et Udtryk for hendes personlige Naturel og Smag, og jo bedre denne Naturel og Smag er, des bedre for det Hele. I Chaos kan Intet skabes, men Ordenens Poesi er en god Poesi.

Det Hjem en Husmoder skaber ved at vel overse og hjælpe til at alle Detailler udføres vel, det Hjem skal jo udgjøre de Omgivelser i hvilke Livets Drama opføres.

Disse Omgivelser er ikke Hovedsagen, men de bidrage overordentlig til at Hovedsagen kan komme til sin Ret. — Ved den forskjelligartede Hjælp, som en Husmoder af vor Middelklasse faar af mange Personer af Arbeidsklassen, kommer hun i Berøring med saa mange uligeartede Mennesker og lærer sig paa en naturlig og virkelig Maade at forstaa den arbejdende Klasse, hvad jo de fleste Mænd sjelden have Tilfælde til.

Alle disse Specialiteter hvorfor saa Mange leve, lærer hun at interessere sig for. — Vadskerkoner Stryge- og Sypiger, Bagere, Skomagere og Skrædere o. s. v. Alle ser hun nærmere i deres Arbeide end hvad de fleste Mænd komme til at gjøre, og hun lærer sig ikke blot at forstaa og beundre et saadant Arbeide hvis det er godt gjort, men hun lærer sig ganske utvivlsomt at forstaa disse Mennesker bedre, end hvad et enestaaende Menneske faar Anledning til, og har jo desuden den lykkelige Mulighed at idetmindste berede nogle sorgfri Dage for *dem*, der arbeide i hendes Hus. —

Hvad en Kvinde har i sine Børn kan ikke udtrykkes eller udtømmes i nogen Bog. — Jeg vil ikke tale om den Lykke at være Moder, men ogsaa kun betragte denne Lykke fra en Husmoders Standpunkt. —

Findes der da vel nogen Stilling for en Kvinde der kan give hende Anledning til at saa ofte hjælpe og trøste, saa omvekslende lære alle Sorger og Glæder at kjende, og, hvis hun ikke kan bringe Hjælp i Besvær-

lighederne, idetmindste hjælpe med at bære dem; og naar saa Sygdommene komme, lærer hun sig ogsaa paa en direkte og naturlig Maade noget af den Erfaring og Forstand i Sygepleie som ellers kun de Kvinder lære sig, der hellige sig til en Sygepleierskes Kald. —

I det Hele synes det mig at en Husmoders Kald stiller Sagerne i de rette Forhold til hinanden, idet at Livet bliver det Vigtigste, Studierne det Næstvigtigste. — Thi hvor fortræffelige og betydningsfulde end de forskjelligartede Studier kunne være, saa er dog Livet til syvende og sidst, endnu betydningsfuldere. —

De Personer, der egne hele deres Tid til et Specialstudium, vise sig ofte at være mærk værdig upraktiske og uvidende i Livets mangfoldige Forhold.

Det er som om de have faaet et eller andet Organ udviklet paa de Andres Bekostning, og Resultatet bliver noget Abnormt og Uharmonisk i menneskelig Henseende, hvor store og fortræffelige end Resultaterne af deres Specialstudier kunne være. —

Livet maa dog altid blive det Vigtigste for et levende Menneske, men den store Hjælp, som alle Studier giver Een i at leve, er ogsaa en vigtig Sag, og maaske at en Del Husmødre ofte ignorere deres Betydning. — Har en Kvinde en virkelig og stor Begavelse i en eller anden Henseende, en brændende Videbegjærlighed, en vaagen Interesse for forskjellige Fag, et bestemt Talent, da er det aldeles sikkert, at hun faar Tid til at dyrke disse Gaver.

Det beror blot paa hvor varmt hun føler derfor. —

Ligesom man altid faar Tid til at træffe Dem eller Den, som man *maa* træffe for at kunne existere, saaledes faar man altid Tid til den Sysselsætning man mest elsker. Og jo mer man længes efter at komme til dette sit kjæreste Arbeide, des mer vil man lære sig at gennem Orden og bestemt Tidsinddeling faa en hel Del Sager let besørgede som maaske falde langsomt og tungt for Den som Intet har at længes efter.

Det er visselig sandt at en Husmoder ofte maa anstrenge sig for at erobre visse Timer om Dagen for at faa Tid til det Studium eller det Arbeide som hendes Natur og Anlæg fordrer Udvikling i, men det er vel ikke nogen Grund til at opgive det.

Det var som om man skulde opgive at træffe en Person man elsker, fordi det var forbundet med Besværligheder.

En saadan Kjærlighed er ikke meget værd.

Men for at faa Tid til hvad man helst vil, fordres ogsaa at man opgiver en hel Del Arbeide som er unødvendigt, og vore Husholdninger ere overlæssede med en Mængde fuldstændig unødvendigt Arbeide, fordi de fleste Familier underkaste sig en hel Del unødvendige Pligter med Hensyn til Selskabslivet. —

Der fordres visse L $\ddot{u}$ Sylteto i indkogt, Grønsager tørrede og nedsaltede, Saft, Champignoner og mange andre Lækkerheder, som optage Husmødrene de bedste Sommerdage. Og hvortil skal alle disse Herligheder anvendes?

Det er naturligvis ikke Hverdagskost, men Ting der gjemmes til Middager og Soupéer, disse Udvæxter paa det civiliserede Samliv, der tage Folks Tid og Penge, uden at give dem ringeste Erstatning derfor.

Rige Folk har naturligvis Rettighed til at anvende en Del af deres Indkomster til Festligheder, men mindre velhavende Familier burde engang voxe fra den Forestilling at det er deres Pligt at »se» visse Familier, som man kun omgaas paa den Maade at man giver dem Mad et Par Gange om Aaret.

Al den Tid som Forberedelser til denne unødvendige Selskabelighed optager, og al den Tid som benyttes til at modtage og aflægge Visitter efter disse respektive Soupéer, udgjør et større Antal Timer end nogen tænker.

Og det er ikke blot denne evige Sylten og Bagen der optager saa mange Husmødre, men ogsaa en hel Del unødvendig Syning, da man endnu har den Forestilling tilbage — idetmindste i Sverig — fra den Tid da man holdt sig mange Tjenere, at et hæderligt Hus skal have et bugnende overflødig Linnedskab, og de kvindelige Medlemmer skulle sysselsætte sig med at navne och sy Masser af Ting der siden blot ligge og blive gule. Jey vil nu slet ikke tale om de bestandig overflødige Toiletgjenstande som al unødvendig Selskabelighed medfører.

Alle disse Sysselsætninger, der optage mange Timer, vare nödvendige paa en Tid da man Intet kunde faa færdigt, men Husets Kvinder selv maatte spinde og væve, brygge og bage, og dog fandtes i den Tid høit kultiverede Kvinder, der ikke blot vare dygtige Arbeidersker, og kloge, styrende Regentinder, men ogsaa flersidigt dannede. Nu da alt Arbeide er lettet og fordelt, ere Husmødrene

ofte hverken det Ene eller det Andet. De paalægge sin Husholdning en hel Del unødvendige Byrder, og selv røre de dem ikke med en Finger.

Det skulde være bedre om man drog Fordel af den Omstændighed, at alt Arbeide er blevet simplificeret for meget og lettet, ved ikke at skabe sig i unyttige og glædesløse Fornødenheder, men derimod selv forstod lidt mere af de absolut nødvendige Sysler. Intet Arbeide i en Husholdning er under en Husmoders Værdighed, og naar det behøves maa hun kunne gjøre det selv. Jeg gjentager blot at det ikke er nødvendigt at hun *bestemt* gjør alle Detailler selv. Hun skal kunne arbejde, og fordele Arbeidet paa Husets Medlemmer, — men hverken paalægge sig selv eller Andre unødvendig Travlhed med overflødige Ting; ved den Maade vil hun altid faa Tid til det Arbeide eller Studium, som hun længes efter og behøver.

At der findes Tider naar Børnene ere smaa, eller syge, da en Moders hele Tid lægges i Beslag, kan jo Ingen modsige, men man maa vel ogsaa indrømme at det skulde være en hoist unaturlig og simpel Kvinde, der vilde længes fra sit syge Barn til nogen som helst Yndlingssysselsætning. — Livet er altid det Vigtigste, Studierne det Næstvigtigste. —

Men til sine Studier kan en Husmoder i de fleste Tilfælde *ogsaa* skaffe sig Tid.

Mændene og Specialisterne have visselig den Fordel at med udelt Ro kunne hengive sig til sit Arbeide og give deres meste og bedste Tid dertil, men saa har de ogsaa den Fare at det meget ensartede Arbeide let trætter og forslapper dem, og giver dem Lede ved just dette deres alt optagende Arbeide. Hvor ofte træffer man f. Ex. ikke Musikere saa kjede af Musik at de rigtig med Forskrækkelse undgaa alle musikalske Productioner. Musikken er bleven deres nødvendige Levebrød og Poesien er gaaet af den, ligesom af saa meget Andet, der fra Frihed er blevet til Tvang.

Ligesaaan kan Jey ikke negte at det at være Digter af Profession maatte være en meget trykkende Opgave.

Saadan at altid sidde og vente paa Inspirationer og bide i Penneskæftet fra den tidlige Morgen, maa let kunne udtørre selv det friskeste Talent. — Al Digtning skal vel være en Livserfaring og kan derfor kun komme stødvis og uventet ligesom Livets Oplevelser. — Mange Digtere skulle uden Tvivl beholde Kraften og Skaberevnen meget længere hvis

de være tvungne til at først rede deres Seng og købe deres Frokost og forresten uleiligg sig et Par Timer af Dagen med at tjene deres Medmennesker. Med dobbelt Længsel og Friskhed, skulle de efter en saadan lille Gymnastik i det daglige Liv vende tilbage til deres Fantasi og deres Tankers egen Verden.

Jeg ved at man vil indvende:

Der hører nu en saa stor Detaillé-Kundskab, et saa enormt Arbeide til at blive til noget for Alvor paa hvilket Omraade som helst, at kun Den der helliger al sin Tid til èt Arbeide; kan haabe og vente at have Held med sig. Materialet er endda saa stort at man i et helt Liv ikke naar synderlig langt. — Dette er ganske sandt, og en Kvinde der vil blive en Storhed i noget bestemt Fag bør helst lade være at gifte sig. Hun maa da give hele sit Liv til det Ene som hun vil. — Min Mening er blot at sige at naar hendes Embede er at være Husmoder, da har hun, medens hun passer dette Embede Anledning til at paa den lykkeligste Maade udvikle hele sin Natur.

For en Husmoder er Musikken, Litteraturen, Studier af Sprog, Naturvidenskaber o. s. v. — hvad hun nu mest har Lyst og Talent til, — de forædlende, styrkende Magter der gjør hendes Liv lettere at leve, der udvikle hendes Intelligens, Anskuelser og Karakter og derved just gjør hende endnu dygtigere til hendes Hovedkald, det at være Husmoder. —

Ingenting behøver derfor at bedrives dilletantisk, d. v. s. som Fuseri.

I at lære et Sprog, indstudere en Musikkomposition, skrive en Opsats eller en Bog kan en Husmoder indlægge lige saa megen Alvor og Grundighed som nogen Person der lever udelukkende for disse Ting.

Det tager maaske længere Tid for en Husmoder, men hvad gjør det?

Til Gjengæld gjøres det »con amore«, og det er i alt Arbeide en grumme vigtig Factor. —

En Husmoder, der har Børn har desuden den Fordel at aldrig behøve at blive gammel.

Uden at hun selv véd af det, glider hun over i den ny Generations Forhaabninger, Ønsker og Forestillinger, og er hun selv en Personlighed, kan hun ogsaa ganske kraftigt indvirke paa denne ny Slægt i sine egne Børn.

En klog Mand har engang sagt at »Børn ere altid ældre end deres Forældre« og det er

jo sandt, idet de Unge altid har en Generation mer at regne paa, men saa har igjen denne forrige Generation med en Del mindre Erfaring, maaske mer af Ungdommens Friskhed og Forhaabninger og saadan kan man gjensidigt hjælpe hinanden. —

De Fleste véd hvilken bestandig Udvikling der desuden ligger i at undervise Andre. — Naar Børnene begynde at spørge, da begynder ofte hele Ens Tankearbeide forfra, og for at hjælpe dem til at lære paa en let og levende Maade, maa man ofte selv opfinde ny Maader at arbeide paa, og gjøre klart for sig hvad man hidtil kun har haft ganske taagede Forestillinger om. — Det er et stort Spørgsmaal hvem der lærer mest ved en Undervisning, Den der undervises eller Den der underviser.

Man vil formodentlig invende at jeg i hele denne Fremstilling kun har vist den lyse Side af Sagen og ignoreret alle de Besværligheder det husmoderlige Embede medfører, og det er jo vidst at jo mer Mangfoldighed, d. v. s. jo mer Rigdom der er tilstede, des flere Muligheder til baade Ondt og Godt. —

En kombineret Tilværelse maa altid blive baade vanskeligere og indholdsrigere, derfor ogsaa mer udviklende, end en Enkelt. —

Den hovedsagelige Anstrengelse ved at være Husmoder kan forresten udtrykkes i en Sætning, den bestaar i at ikke lade sig forvirre af det meget Forskjelligartede.

Naar man ofte afbrydes, bestandige maa flyve med sine Tanker fra det Ene til det Andet, og det alligevel fordres at man strax skal være fuldt nærværende, da kræves der en indre Balance, en Oversigt over alle disse ulige Interesser, for at den Person der styrer, kan skabe Eenhed i Mangfoldigheden.

Men hvad er Livets Opgave egentlig Andet for os Alle? —

De fleste Kvinder ville nu sandsynligvis indrømme at det skulde være en Lykke at gifte sig med en Mand de holdt af, og faa Børn de kunne elske, men Mange anse ogsaa Kaldet at være Husmoder for et temmeligt aandsfattigt Kald. —

Jeg paaminder om at jeg ikke taler om Ægteskabet, kun om det husmoderlige Embede, — men dette Embede tror jeg for en Kvinde er det Lykkeligste.

Gud bevare mig fra at sige at Nogen skulde gifte sig for at komme til at beklæde dette Embede, ligesom det i alle Forhold kaldes en Skam og Vanære for et Menneske

at efterstræbe en Plads for Pladsens Skyld, naar Forholdene forresten er ham modbydelige eller stridende mod hans Overbevisning.

Jeg vil kun paamine Kvinderne, i Særdeleshed Husmødrene om, at der ikke findes noget Embede saa menneskeligt, saa rigt og saa udviklende som just det: at være Husmoder. —

Helene Nyblom.

Vereschagin i Stockholm.

Intryck från utställningen.

Ingen, som har genomläst grefve Tolstoy's »Krig och Fred», utplånar ur sitt minne dess beundransvärda bataljtaflor. Kriget med all sin fasa träder fram inför vår blick, kampen mister sin storhet, slaget sin poesi, och häpen utropar man: »detta är altså kriget!» Ja, detta är kriget — utan alla försköningsmedel. Så måste det te sig för den ovevklige granskaren. Så, och ej anorlunda, utkämpas det i verkligheten.

Nutidens människor äro för kalla att låta dупera sig. De ega ej entusiasmen nog att glömma denna verklighet, och lyckas de att glömma den, sker det af patriotism, för att antingen, såsom Déroulède, förhärliga sina landsmän, upphöja dem till hjeltar och taga revanche — i fantasien, eller bruka sina skildringar såsom stämmingsfulla effektmedel. Tager man åter bort dessa förvillande glasögon, är man en psykolog af den betydelse, som Tolstoy, då är det icke möjligt att göra stämningen poetisk. Intrycket blir starkt, men af en helt annan art, och allvarligt och bäfvande inför synen, som framträder, känner man det sublimala så mycket djupare och intensivare, som man vet, att dessa teckningar äro »l'humble vérité.»

Samma intryck erfar man inför Vereschagins målningar. Ryss liksom Tolstoy, delar han dennes uppfattning, delar de karaktärsdrag, hvilka präglade Rysslands skaldar, och slår genom sina målningar ett slags bro till deras diktverk. Det är egendomligt att iakttaga denna frändskap med litteraturen. Den visar sig i en stor del af den ryska

konstens alster, och den återför våra tankar till samma ämnen och idéinnehåll.

Konsten har i Ryssland ganska sent blifvit sjelfständig. Först efter Nikolaus fick den afskudda sina bojor, blifva en national konst — förut var den exotisk, — och afspiegla det själstillstånd, som innebor hos nationen. Hand i hand med dikten börjar den älska det psykologiska; utan att rygga tillbaka för sina fynd, analyserar den, och sjukligt reflekterande vill den tolka lifvets skuggsidor. Medkänsla med de lidande, ovevklig pessimism, en dof resignation och en gripande realism, — dessa äro de slag, hvilka återfinnas i dess alster, och en del af dess målningar visa direkt på litteraturen, i det de nära nog äro öfversättningar från Nekrassoff och Dostojevskij.

Riepins porträtt blifva i detta fall typiska. Modellerna, som han valt, äro de undertryckte och vanlottade, sjuka barn, sorgsne gamle, ofärdige och krymplingar, bärande i sitt anlete samma tungsinthet och hopplöshet. Åtskilliga porträtt af Vereschagin tala samma språk. Slottsfogden från Moskwa och smeden från Vladimir bilda goda illustrationer af en folktyp och ett själstillstånd.

* * *

Vi återvända till kriget och Vereschagins krigsmålningar. Intet finner man där af den gamla konstens bataljstycken, intet af Van der Meulen, af Vernet, Pils eller Yvon. Dessa skildrade kriget såsom en vacker dekorationsbild, väl ordnade trupper bakom heroiske generaler, och i midtfältet af taflan sjelfve hjelten, suveränen, hos den förste Ludvig XIV, hos den andre Napoleon, och hos Pils eller Yvon den bleke mannen från decemberdagarne. Kriget är här en fras, en något pompös simulacker, arrangerad såsom en bakgrund för den monarkiske krigsguden.

Efter 1870 och den fransk-tyska tragedien erhåller man bataljer, som åtminstone äro verkliga. Neuville, Dupray, Detaille och många andra upprättade på duken sina slagne landsmäns ära, återgifvande i färg samma historia, som deras skaldar, som Hugo: »L'année terrible» och Déroulède i »soldatsångerna.»

Intet af allt detta kan man spåra hos Vereschagin. Hans bild är en epopé, men icke hjeltomodets och segerjublets. Icke heller innehåller den en klagosång öfver neder-

lagen. Nej, den är kriget sjelft, kriget i all sin grymhet, utan alla de smycken, patriotismen hängtt på det. I likhet med grefve Tolstoy är det ej slaget, som han tecknar, icke sjelfva striden, betraktad från stabens ståndpunkt, men den ensamme soldaten, hvilken är vigd åt säker död, menige man, som vänta att blifva träffade af en kula, med geväret på axeln och utan att se sin fiende.

Här ligger en afdelning i en snö-tranché på Schipka. Skildvakten står bredvid och blickar lugnt ned mot slätten. Kölden eller kanonkulorna invänta sitt offer, och man fryser vid denna syn, denna hopplösa likgiltighet. Där se vi en förpost på en bergslutning i Schipka-passet. Ensam med sitt gevär står han insvept i kapuchongen. Snöstormen kommer; han hukar sig ned, han faller, och drifvan breder sitt täcke öfver en man, som dog på sin post. Dessa tre bilder af dessa tre situationer utgöra i sin enkelhet en fasansfull tragedi, och mer än alla ord, alla beskrifningar och bataljtaflor, verka de på vår inbillning och lära oss känna kriget.

Här drager en lång transport af sårade fram på vägen. Bleka och tärda ansigten visa sig bakom vagnstaken. Andra gå bredvid med sina bloddrypande bindlar. Trötte och utan hopp följa de med, tills de stupa, för att antingen ligga och dö mellan det torra, qväfvande dammet, eller upphemtas i vagnen, på hvilken solen bränner glödhet. Där är vägen till Plevna med sin linie af telegrafstolpar. Jernvägsspåret framträder mot den hvita, snöiga marken, och på sidorna ligga bylten, gevär och uniformer, omgifna af korpar, som flugit ned från telegrafträden. Kommer man litet närmare, får man se, hvad det föreställer. Alla dessa bylten äro förfrusne eller stupade, människor, hvilka fallit, gripna af köldens isband. Så var vägen öfversälad af de döde eller döende, femtio kilometer, betäckta af slagne fiender.

Taflorna »Efter drabbningen» och »Ett turkiskt lasarett» erinra nästan slående om en del af Tolstoys skildringar, och alla dessa sjuka, dessa lemlästade och sårade, som ligga där, hopträngda, utan vård, hufvud vid hufvud, utgöra en så hjärtslitande anklagelse mot kriget, att de trotsa all beskrifning, utom den i »Krig och Fred.»

Samma förnimelse af beklämning väcker segerjublet inom oss. Så, som det framställles af den obeveklige konstnären, ser man,

trots det upplyftande i ögonblickets stämning, eländet och misèren hos denna här, som paraderar; och oakadt den fröjd, dessa soldater skola ge luft åt, oakadt alla mössor, som flyga i luften för Skobelev, hvilken, svängande sin hatt, ropar: »Bröder, jag tackar Er!» — uttalar hela hållningen, hela figuren hos soldaterna, att stämningen är minutens och att verkligheten är en annan. Hårtill komma iskylan i det snöbetäckta landskapet, fältet framför hären, täckt med smutsbruna fläckar, hvilka, när man betraktar dem, äro fallne eller döende, just i de ställningar, de intagit i dödsögonblicket; vidare Nikolausberget med sin tunga, hvita färg, och slutligen denna vinterhimmel, kall och utan solljus.

Baksidan af jublet bilda segerlyckans offer, oräkneliga massor, hvilka vänta på att förbindas, vänta utan klagan, tyste och resignerade, kastade om hvarandra på en stor, grå slutning, medan rökmolnen omhvärfva dem från brända byar och landt gårdar. Baksidan utgöres ock af fältet med de stupade. I venstra hörnet af taflan står en pope, som svänger rökelsekaret, läsande sina böner öfver de fallne trettonhundra. Först ser man intet annat, än en stor, böljande slätt, öfverväxt med gult gräs, upptorkadt af solen. Småningom får man sigte på en mängd af svarta punkter, och granskar man dem närmare, bilda de mörka härmassor, slutande sig kring ansigtens af alla dessa döda, vaxbleka gestalter, som endast tydligt framträda. Detta är krigets kyrkogård, nakna, stympade lik, alla vända på rygg och med sitt anlete mot himlen. Svårt är att tänka sig någon hemskare bild, och lika egendomlig, som idén är, lika gripande verkar taflan.

I Wien förbjödos soldaterna att betrakta krigsscenerna och mödrarne eller hustrurna till de män, som fallit vid Plevna, öfverväldigades så, vid anblicken af taflorna, att tårarna ville qväfva dem och såren blödde på nytt.

* * *

Lemnar man dessa målningar, hvilka blotta en hel verldsåskådning, anträffar man skildringar från Ostindien och Orienten. Samma järnhårda realism är äfven här det betecknande. Flertalet äro småstyecken, stundom miniatyrer, soluppgång på Himalaya, bön vid Salomos mur, ingång till kungagrafvarne,

Jakobs brunn, Bethel — kort sagdt *reseminnen*, uppptecknade af konstnären. Finhet och naturtrohet utmärka dem alla, och de bilda ett slags »notes sur les voyages de Vereschagin.»

Här ser man ett porträtt af en gammal läsande jude, där af en arab och där af en beduin; längre bort en grekisk munk, så en hinduisk arbetare, därpå en eremit och så en qvinna af Butijastammen. Orter, kända från bibeln, öfverflöda i samlingen, och Indien representeras af några sagolika trollpalats. Hemsak är en stor målning, där de upproriske dödas. En lång rad af kanoner, vid hvilka hinduerna äro fastbundna, klädda i hvita dräkter och med ryggen vänd mot mynningen. En gubbe i grått skägg har kastadt hufvudet bakåt, och den fruktansvärdaste ängest ligger utpräglad i hans anletsdrag. En annan sjunker ihop och skulle segna, om han ej fasthölles. Rundtomkring engelsmännen, stele och korrekta, färdige att ge fyr och låta kropparne sönderslitas. Jättelik är ock målningen af en rysk nihilistaf-rättning. Snöväder, soldater, galgar, människor, alt af stor effekt och så lefvande, man kan önska sig.

Slutligen ett par ord om Vereschagins religionsbildér. De, liksom de öfriga, sakna idealitet, och de äro egentligen landskap, där personerna bilda staffage. *Profetian* är ett strandparti vid den blånande lilla insjön. Hvita segel skymta, bergsträckor vid synranden. Där, på denna strand, sitter Kristus, ensam och tankfull, med ryggen vänd mot åskådaren och uttalande sitt domslut: »Ve dig, Korasin, ve dig, Betsaida!» Men det hela kunde nog undvara denna hvita lilla skepnad, som icke på *något* sätt låter oss ana, att han är Kristus. Liknande är förhållandet med en målning, *Jesus i öknén*; dalsänkning i ett ökenlandskap, blå Jordan, blånande berg, och nere i sjelfva dalen en liten gestalt, hvilken är Kristus, stående, synbart grubblande och med framåtböjdt hufvud. Ingen idealitet hos denne hvitklädd jude, med långa, rödbruna lockar och krusigt, rödaktigt skägg. Intet af detta »himmelska» från den stora konstens tid, men icke heller något drag, som profanerar eller kan sára.

Konstnären har afbildat någon jude i Palästina. Han har valt honom i hopen, i en landtby eller småstad, och likaså är hans Johannes blott porträtt af en anakoret. På taflan, »En judisk handtverksfamilj», träffar

man samma Kristus-typ, sittande invid muren och med en stor foliant i knäet.

Målaren skrifer sjelf i »La nouvelle revue» följande: »Den nya skolan bör uppställa den absoluta regeln att bringa hvarje tilldragelse i harmoni med plats, tid och belysning, i det den iakttagar vetenskapens resultat beträffande typer, seder och andra etnografiska detaljer.» Vereschagin är realist, etnograf och psykolog, och gjordes handlingen och personerna blott till hufvudsak i religionstafflorna, lider det intet tvifvel, att de äfven blefve exakta.

A. E—n.

Ännu något om kritiken och tendensen.

Det var icke min afsigt att inleda en diskussion, när jag i Framåt yttrade några ord om litteraturens konst och tendensen. Jag hade af den nuvarande kritiken i tidningar, tidskrifter och böcker fått det intryck, att herrar kritici ofta stämpla såsom okonstnärligt ett arbete, som icke är detta. Särskildt gälde denna dom literära arbeten af en viss riktning, utgående från en viss lifsuppfattning — den s. k. kvinnolitteraturen. Öfvertygad att våra kritici handlat i fullkomligt god tro, trodde jag mig finna en förklaringsgrund till deras domar däri, att det så lätt händer, att man uppfattar såsom okonstnärligt hvad som är en personligen osympatiskt, däri att man i en bok, hvares åskådning strider mot ens egen, endast ser felen. Därför att »de skrivande damerna» se på en del förhållanden med andra ögon än de skrivande herrarne, finna de senare de förras arbeten vara indignationsprodukter utan konstvärde. I denna mening styrktes jag ytterligare af den iakttagelsen, att samme herrar som med så högdragen konstnärsmisilja mygg, när det gäller kvinnolitteraturen, helt beskedligt svälja kameler, när det gäller t. ex. en Garborg. I nära sammanhang härmed sökte jag gifva skäl för den meningen, att man icke borde anse sig ha befogenhet att fördöma ett arbete, så snart man kan döpa det till ett tendensarbete. Huruvida en bok synes tendentiös eller icke, berodde enligt min mening väsentligen på läsarens egen uppfattning af de däri behandlade förhållandena och hade ingenting att göra med dess konstvärde — gränsen drages olika af olika läsare.

Jag skall tillåta mig anföra ett par exempel. Edv. Brandes' skådespel »En brytning» har från det håll, där man varmt omfattar kristendomen i dess nuvarande form med statskyrka och statspräster, bedömts såsom ett mot kristendomen riktadt tendensdrama utan konstvärde. För mig synes dramat vara ett konstverk, i hvilket alldeles icke finnes någon tendens, som bryter konstens lagar. Det beror sannolikt därpå, att för mig kristendomen icke är alldeles detsamma som för nyssnämde kritici.

Jag har inget skäl anse dem fälla sitt omdöme i mindre god tro, än jag faller mitt. — Herr Erik Skram påstår »Mannfolk» och »Albertine» vara synnerligen framstående konstverk, herr Bertel Elmgård påstår dem sakna hvarje konstvärde. Jag för min del vill icke ställa herr Elmgård i jämbredd med en kritiker af herr Skrams rang, men det förefaller mig naivt att anse omdömenas divergens bero därpå, att den ene förstår och den andre icke förstår konst. Skälet är, att herr Skrams syn på lifvet är beslägtad med Garbogs och Kroghs, medan herr Elmgård har en annan lifsåskådning, eller om man hellre så vill: den förre har, den senare saknar förmåga att förstå dessa arbeten. Att ställningen skulle vara densamma gentemot alla arbeten, gentemot konst i allmänhet följer ej däraf. — Herr Ola Hansson anser »Hur man gör godt» såsom okonstnärligt, dramats personer såsom abstraktioner och det hela såsom en sammanställning à la hvilket skulle bevisas, hvaraf man ej lär annat, än att fru Edgren tycker något vara på tok. Då jag såg detta drama uppföras, gjorde det på mig ett djupt intryck, det syntes mig vara en sur verkligheten gripen, konstnärligt omformad bild. I all anspråkslöshet vågar jag tro, att den skilda uppfattningen icke hufvudsakligen beror därpå, att herr Ola Hansson är så konstförständig och jag så renons på konstförstånd, utan mera därpå, att förf:s uppfattning är för mig mera sympatetisk än för herr Ola Hansson.

Jag hoppas nu ha gjort syftet med min lilla antikritik begripligt. Huruvida jag uttryckte mig så illa, att afsigten syntes vara den herr Ola Hansson i sin uppsats »Psykologisk eller moralisk diktning» tillskrifver mig, därom är jag ej rättedomen, men skulle så vara, hoppas jag denna gång ha lyckats bättre. Min uppsats var icke mera riktad mot herr Ola Hansson än mot herr Geijerstam eller våra öfriga kritiker — den essay öfver Paul Bourget, jag i början på min artikel lär ha citerat, har jag ännu i denna stund icke läst och fick först kännedom om dess tillvaro genom svaret på min antikritik. Det var däremot en liten af herr Ola Hansson i Framåt skrifven anmälan, som närmast gaf mig lust att taga till orda. Han behagade där med stor konstnärlig öfverlägsenhet affärda en del indignationsliteratur. När man då, såsom jag, tror att indignationen kan vara fullt berättigad äfven i konstverk; när man vidare anser, att kritikern ofta bryter stafven öfver literära produkter och hittar på namn sådana som problemherrar och indignationsdamer till stor del därför, att han ej kan sitta sig in i en författares åskådning, såvidt denne är olik hans egen, med andra ord därför att han i detta fall är en dålig kritiker; och när man slutligen tycker sig märka, att denna dåliga metod blir allt mera allmän äfven hos de bäste — ja, då händer det man får lust att protestera. I min protest sökte jag då påvisa en — jag bör kanske bedja om ursäkt för uttrycken — psykologisk och konstnärlig brist hos psykologiens och konstens tempelriiddare, bestående denna brist däri, att de utan att veta det stundom ledas af helt andra än konstnärliga skäl i sina domar.

I sitt svar har herr Ola Hansson hufvudsakligen fast sig vid en annan sida i min antikritik. Då han förmenar, att det mellan min och hans uppfattning fins en differens, som skulle kunna tillspettas i antitesen psykologisk eller moralisk diktning, har han till en del rätt. Men differensen är, tror

jag, icke af principiell natur. Jag sätter mycket högt t. ex. en roman, som i väsentlig mån bidragit att framkalla harm mot slafveriet och sålunda medverkat till den lyckliga lösningen af frågan om negerernas i Nordamerika emancipation, detta ifven om dess konstvärde ej är så stort, men jag förmodar, att äfven min ärade antagonist medgifver ett raison d'être åt detta arbete. Jag skall gärna medgifva, att det varit ännu bättre, om arbetet ifven haft högre konstvärde. Hade vi båda lefvat i Nordamerika under slafkrigets tid och varit ifrige nordstatsmän, tror jag, vi båda två skulle varit noga om, att arbetet var ett utomordentligt konstverk — nu anse vi det kanske såsom en misslyckad indignationsprodukt, därför att vi inte fullt försä att bedöma det ur den rätta synpunkten.

Af hvad jag nu haft äran anföra torde vara klart, hvarför jag icke funnit skäl inlåta mig på den debatt herr Ola Hansson sökt möjliggöra genom sin välvilliga utredning af begreppen vetenskaplighet, konstnärlighet och tendens. Vid en förnyad genomläsning af hans svar föll det mig emellerid in, att en förklaring kanske vore lämplig, och det är därför som jag med redaktionens medgifvande ännu en gång tröskat länghalmen.

I. C.

När och Fjärran.

Hvad innebär »kreaturens suckan» och hvilket kraf ställer den på oss?

Föredrag af kyrkoherden K. A. Hagstöm, hållet vid Svenska allmänna kvinnoförningens till djurens skydd årsammauträde i hotell V6' stora sal den 31 januari 1887.

(Forts. fr. nr: 10).

Ja, sorgligt att säga, människan ha till den grad förgätt, att det var å Guds vägnar, såsom hans förvaltare och med ansvar inför Hooim, som hon fick förtroendet: »råder öfver djuren på marken» etc., att hon i stället blifvit en ewaldsherskare, ja en bödel, som med grym hand ådagalagt en sådan hjertlöshet mot de värlösa, i hemes tjänst stadda djuren, att vi väl kunna våga det uttrycket, att »deras blods röst ropar till himmelen om hämnd.»

Vi hafva ej här för afsigt att söka i detalj skildra de upprörande drag af barbari och misshandling, som de arma djuren utstått och ännu dagligen nödgas utstå af människor, hvilka genom detta sitt handlingssätt lägga i dagen en större bestialitet än djuren sjelfva. Det blefve en alltför nöck och menskligheten vanbedrande tafla. Men det kunna vi ej undgå att anmärka, att illa har den fattat sin pligt såsom djurens herra, hvilken tilltrot sig rätt att strafflöst våga misshandla dem, hvilka städse visat sig såsom hans bästa och trognaste vännere och tjänare. Illa har den förstätt sin kungliga uppgift inom djurriket, som, i stället för att närma, alltmera aflägsnat både sig sjelfva och djuren från

den idé, som Herren i de ofta återopade verserna af Romarebrevets 8:de kap. ställt såsom det sköna framtidsperspektiv, dit han syftar såväl med menskligheten särskildt, som med sin skapelse i allmänhet. Illa, mycket illa har den förvisso fattat det förtroendeuppdrag, han mottagit såsom de värnlösa värn, som i stället brottsligt rusar fram på förtryckarens väg mot dem, hvilka Herren, liksom vädjande till vår rent mänskligt naturliga känsla af deltagande för den svage, lemnat åt vår vilja, men dermed äfven i trots af sin barmhertighet nödgats lemna åt tusende qual och marter, mot hvilka de stackars offren stått fullkomligt rättslösa.

Till hvem skola då de arma vädja? Gifves det ingen rätt, ingen barmhertighet för dem? Finnes för dem intet värn, ingen bättre beskyddare än människan? Jo, „allas ögon vänta efter Gud“, säger konung David; och vi tro också förvisso, att „kreaturens suckan“, att hjortens rop i ödemarken, att det jagade, lemlästade villebrådets klagan, att det tåliga, under arbetet dignande ökets tunga suck, vi tro, att dessa tusenfaldigt skiftande toner af klagan hinna Honom och förstås af Honom, som bättre vet hvad förbarmande är än vi. Vi tro, att Han, som öfverst håller verldsstyrelsens tömmar i sin starka hand och med oväldigt intresse iakttagger den verld, han frambragt, har en faders hjerta för allt och med deltagande blick följer icke blott sin skapelse i stort, utan äfven den stympade masken, som vrider sig i stoftet, samt att han i sinom tid skall veta att skänka hvarje varelse den rätt, som honom tillkommer. Och detta så mycket mer, som allt är Hans, icke blott bergen och sjöarne, utan äfven, såsom David säger (Ps. 50: 10, 11): „alla djur på marken äro Hans, Hans är boskapen på bergen, der den i tusental går, Han känner alla foglar på bergen och allehanda djur på marken äro för Honom.“ Skulle väl då Han, som begäfvat alla dessa varelser, så väl som oss, med lif och känsla, kunna vara likgiltig för deras qual, deras tysta suckan under människans mördarhand, Han, som sagt, att icke en sparv, icke en af dem är af honom förgäten? Skulle väl Han kunna tillåta, att den skapelse, åt hvilken Han skänkt rätt till munterhet och lefnadsglädje, strafflös lemnades till pris åt det grymma, mest oförsynta godtycke? Nej, det skall här, såsom annorstädes, visa sig, att det finnes en *nemesis divina*, en gudomlig vedergällningslag, som tungt skall drabba en hvar, som vågar våldföra sig på Guds skapelse och kränka Hans rätter. En tyrann, han må svänga sitt gissel öfver en hjord af värnlösa djur eller ett rike af slafvar, han skall dock för eller senare träffas af den dom, som städe följer förtryckaren i spåren och till sist äfven säkert når honom, att nemligen fruktansvärdt få umgilla sina missgöningar. Ja, denna „*nemesis*“ träffar stundom så omedelbart, att vi häpnad öfver och ögonskenligen spåra Guds finger. Huru ofta påträffa vi ej bland dessa små „berättelser ur djurens lif“ sådana underbara händelser, hvilka på ett alltför påtagligt sätt, för att kunna betvilas, lägga i dagen, att den olycka, som träffade, måste betraktas såsom ett särskildt straff för någon särskild, kanske för längesedan begången och redan förgäten misshandling mot ett djur. Hvem har ej som barn läst den upprörande berättelsen om den hårde och hjertlöse yngling, som med isande köld endast af okynne skar tungan ur sängfåglarnes mun och sålunda beröfvade dem deras enda glädje, men

huru ock straffet nådde honom på det sätt, att alla de barn, som sedan skänktes honom, blefvo stumma. Ja, det är nog ej blott i berättelser vi skönja sådana bevis på vedergällningens lag; erfarenheten och lifvet visar oss ofta på närmare håll, huru den, som i ungdomen funnit sitt nöje uti att se fogeln tröstlöst irra kring plundradt bo, såsom familjefader får upplefva den sorgen att gång efter annan se sitt eget hem obevekligt sköflas af dödens hand. För öfrigt händer det ju ej sällan, att det miss-handlade djuret utkräver en blodig hämnd. Ja, liksom vi ofta se exempel derpå, att djuret, till och med det s. k. vilddjuret, aldrig glömmur en bevisad välgärning samt ej sällan, då det dertill får tillfälle, på ett eller annat sätt lägger i dagen sin erkänsla derför, t. ex. genom att underbart rädda sin välgörare, då denne på något sätt svärfvar i fara; så finna vi ock, att det stundom gifver en ganska allvarsam minnesbeta åt sin outröttlige plågoande; ty djuret har ett outplånligt minne både af en liden misshandling och af en visad tjänst.

Men sådana iakttagelser, som vi dagligen kunna göra, för så vidt vi hafva öga för Guds skipande rätt och dom i naturen gentemot människornas öfvergripp, visa oss ju, att Skaparens omsorg sträcker sig till hvarje varelse, och att vi äro vid ansvar förbundne att ej ringakta eller förderfva, hvad Han aktar värdt att stödja och bevara under sitt mäktiga hägn. Djurens från alla skapelsens hörn tusenfaldt upprepade stämma är liksom en Guds röst, som allvarligt manar oss att upprätta hvad vi brutit och bringa till frid och försoning den skärande disharmoni, som på grund af vår synd såsom en onatur kommit in i naturen. Men hvad skola vi då företaga oss, för att härutinnan fullgöra vår pligt? På hvad sätt skola vi gå till väga? Hvad gäller saken närmast?

Jo, att finna ett medel, som kan ur vägen rödja sjelfva anledningen till djurens lidanden. Men skola vi finna detta medel, hvilket ju, på grund af det gudomliga uppdraget: „råden öfver djuren på marken“, obestriddligen tillkommer människan såsom pligt att söka och äfven slutligen finna; då måste vi först hafva gjort oss reda för den frågan: hvad är orsaken dertill, att människan, som dock kan ådagalägga en ganska liflig känsla af deltagande för likars nöd, ändock kan bete sig så grymt mot de värnlösa djuren? Närmast tro vi orsaken ligga deri, att man i allmänhet har ingen eller ock en alltför ytlig kunskap om dessa varelser. Okunnighet är gemenligen en källa till mycket ondt. Men äfven en grund kunskap, ja till och med ett zoologiskt studium utan sympati; utan deltagande för föremålet, som man betraktar och undersöker, lemnar ingen säker garanti för djurens rätta behandling. Studerar man ett djur, såsom man studerar en blomma; blundar man för det faktum, att man här har att göra med en kännaend och i viss mån äfven tänkande varelse och så förlorar sig i yttre detaljer rörande djurens anatomi, deras benbyggnad och tänder; att man kastar öfver bord alla deras högre af Gud gifna egenskaper eller just det egenomliga, som höjer dem öfver den öfriga medvetlösa skapelsen och som likväl lemnar iakttagaren så många intressanta rön, att detta kunde blifva ett zoologiskt studium för sig; då må man ej förundra sig öfver, om man äfven bland dem, der man minst väntade det, bland män med ganska stor fackkun-

skap på detta område ännu i dag kan påträffa djurplågeri.

Det börjar likväl i våra dagar erkännas och beaktas, hvad bibeln alltid vetat, att äfven djuren hafva ett själslif, visserligen ofritt, under trældom suckande, vanskligheten underkastadt, till timlighetsens område bogräsadt, men ett likväl så beskafadt själslif, att, ju mer vi iakttaga detsamma, vi nödgas i dess lifsyftningar igenkänna olika faser af vår egen själs på det lekamliga området framträdande rörelser. De lägga på ett mera ohöjdt och naturtroget och äfven mera okonstladt sätt i dagen både vår glädje och vår sorg, vår sympati och våra lidelser. De känna, likasom vi, oro och trefnad, högmod och blygsel, godmodighet och själfbeherskning, tålåmod och ifver. Ja, de befinna sig till och med på en sådan ståndpunkt, att de inom sin af försynen gifna lifssfär kunna till en viss grad uppfostras och läras att skilja mellan det tillåtna och det förbudna, godt och ondt, rättvisa och orättvisa. Hundens trohet, oxens tålåmod, hästens kloket har till och med blifvit ett ordspråk. Helt visst skulle djurens vård och behandling vinna derpå, om de hvilade på underlaget af en rätt kännedom af dessa yttringar utaf ett egendomligt mer eller mindre utveckladt inneboende själslif.

Men man har förbisett denna viktiga sida af saken, man har under döfvandet, skärandet i skälfvande lemmar, stympandet och det pinsamma döndandet af sitt utsedda offer, på samma gång hos sig själf klorformerat och dödat allt medvetande derom, att man här haft att göra med en varelse, som Gud utrustadt med känsla, gifvit rätt att vara till och ej ämnadt till experimentalfält för den menskliga nyfikenhetens grymma och barbariska lek. Man har i sin vanvård af ett sjukt djur eller i det förvända sättet vid slaget visat en sådan förgätenhet af hvarje mensklig känsla, att sådant endast kan förklaras såsom en frukt af ren okunnighet om beskaffenheten af den varelse, man har under sin behandling. Man har i sitt umgänge med djuren vant sig att handtera dem så, som hade man att göra med en vidunderlig art af varelser utan känsla, utan medvetande, utan själslif, och så har en förvänd vana alltmera i teorien rotfäst ett en skaf uppfattning, som varit fullkomligt blind för den hos det uppväxande släktet så ofta förekommande oreden att lekande rycka vingarne af flugor, skrattande trampa masken under sina fötter och dylikt; och den omständigheten, att intet klagande ljud hörts från de arma offren, hvilka sakna förmåga att gifva luft åt sin smärta, har allt mera stålsatt människans känsla. Och så har man utan vidare af nöjelystnad, lättinne, nyfikenhet, för att ej tala om en grym och illa använd vetenskaplighet alltjemt fortgått på den en gång beträdda vägen. Skulle man vil kunna tilltro ett barn sådana gerningar, om det verkligen vants, att i djuren ej se stockar och stenar, utan lefvande varelser, som utrustats med känsla af smärta och välbefinnande såsom vi. Vi tro icke, att det vore möjligt; ty barnasinnets är, der det icke af en förvänd uppfostran blifvit missledt, mildt och vekt och ingen bödelsnatur. Vi hålla sålunda före, att djurplågeriet väsentligen bör skrivas på oförståndets och tanklöshetens, icke på det grofva våldets skuldregister.

Men den kalla, egoistiska Kainsfrågan: „skall jag taga vara på min broder?“ — en fråga, som ännu långt derefter går igen i den lagklokes för-

nekande af slafven såsom rättssubjekt — har varit seg nog att ända till våra dagar bibehålla sig, visserligen med förändradt föremål, ty slafven, den svarte negern, har nu ändtligen tillerkänts ett rum inom ramen för den kristliga kärlekens verksamhet. Men Kainsfrågan ljuder ännu genom verlden och galler här närmast djuren, som ända till våra dagar varit stälda utanför gränsen för barmhertighetens öfning. Det har gått långsamt för kristendomen att i lifvet bana väg för sina dygder icke blott på djupet, utan också på vidden, oaktadt de af Kristus längesedan bragts i ljuset. Men Kristi lära begynner på allvar lefva sig in i menskligheten, hon växer i våra dagar åtminstone på bredden. Från slafven, som ändtligen erkänts berättigad till kristendomens välsignelse, hålla barmhertighetens vingar på att växa ut så vida, att de under sitt skydd kunna gömma hvarje med lif och känsla utrustadt varelse. Den oerhördt stora värld af skapade väsende, som hittills i ordets fulla mening lemnats „fågelfri“, som en hvar menat sig kunna utan ansvar misshandla, lemlästa, pinsamt döda, och för hvars suckan och qvidan man ej haft öra och hjerta, begynner att inrymmas en plats inom området för Frälsarens stora bud: „varen barmhertige“ — ett bud, som står der i sin fulla omfattande tillämpning, en regel utan undantag. Eller hvarför skulle just djuret, som ej gjort något ondt, men hvars beligenhet ofta är sådan, att det mer än någon annan lefvande varelse påkallar vårt deltagande, hvarför skulle just det vara ett undantag från det moraliska budets allmängiltighet? Hvem vågar så tyda Herrens bud? Och dock är detta en tydning, som i lifvet ofta tillämpas, och som antingen vittnar om ett hjerta, som under grymhetens lek hårdnat derhän, att det är fullkomligt känslolöst för det vemod, som talar ur ett lidande djurs öga, eller och bevisar det, att man så missuppfattat djurets ställning, att man utan tanke på dess egen fördel, dess egen trefnad och glädje, skattar det jemnt och nätt så mycket, som det kan fylla sin uppgift att gagna människans lekamliga existens, men ej en hårsmån mera; alltså återigen ett drag af den gamla, fula egoismen.

(Forts.)

»FRAMÅT» utkommer den 1 och 15 i hvarje månad. Prenumeration kan ske hos hrr. bokhandlare och genom postverket. Pris: Kr. 3: 50 för år, postarvode 35 öre. Lösnummer: 25 öre. Annonpris: Kr. 20 för hel sida. Del af sida betingar motsvarande del af pris. Annonser mottagas å »Framåts» annonsbyrå, Kungsgatan 60, alla vardagar kl 5—6 e. m.

I redaktionsangelägenheter hänvände man sig till frk. Alma Åkermark, 2:dra Långgatan 40, Göteborg (träffas tisdag och fredag 1—2 e. m.).

Till redaktionen insända tidningar och tidskrifter.

Svensk Läraretidning. Nr 20 innehåller: *Qvar-sittaresystemet.* Af A. O. Stenkula. — *För dagen:* In-träde vid seminarierna. — *Stockholms folkskolor.* — *Från Tyskland.* Af P. H. Appel. — m. m.

For frisindet Christendom. No. 8, 9, 10 inne-håller: Den fritänkarske og den christelige Moral. — De sidste Ting. (Af en dansk Prest). — Bognyt. — »Kom mig i Hu« (Af Michael Berg.) — Om underfulde Hel-bredelser. (Af Yngvar Böhn). — Svar til Viggo Ullmann.

Helsovänneren. Nr 10 innehåller: Om Kaffe, dess historia och användning. — Om naturliga och konst-gjorda tänders vård, af tandläkare *Hjalmar Carlson.* — Bokanmälan: Dietisk Kokbok för friska och sjuka af med. dr. Josef Wiel. — Smärre meddelanden: Om sjuk-ligheten inom Sverige under April; Njurkirurgi; Hjärtkirurgi; Hur man skall undgå att åldras i förtid; Nöt-ter såsom födoämne. —

Förr och Nu. Häft 4 och 5 innehålla: En moders minne, af?? En nyårsafton på Bragenäs af *J. C. von Hofsten.* — Sveriges kopparstickare och svenska kopparstick. af *C. Eichorn* (med porträtt och 5 illustr.). — På röd jord af *Olof Gammal* (slut). — Skyddsängeln, — *Aslög.* — Småhistorier: 4. Fisklycka, af *A. B—m.* — Oskar Ekman (med porträtt). Kortfattade regler an-gående behandling af djur. Vasaflyktingen, af *J. Ro-senius.* — Linnés barndomshem, af *L. G. Tidander.* — En blick i vår allmoges lif och hem, af —st— — »Själ, jag känner dig ej mer!« Af *J. P.* — En duell på tagelpiska, af *Olof Hermelin.* — Per Axel Bergström (med porträtt). Lorelei, af *Victor Rydberg.* Sifferlek af *Reinhold Winter.* — »Hämnden vakar.« Originalteckning, af *F. Ödberg.* — JulianevonKrüdenerforts.) — Hägringen, af *C. A. Hägglund.* — I parken vid Gripsholm. Prisbelönt originalteckning af *Severin Nilsson.* — Till våra bilder: Norska äkdon (med 2 illustr.); Bohus slottsruin (med 1 illustr.); Stockholmsbilder (med 2 illustr.); Djursholm (med 1 illustr.); furst Bismark (med 2 portr.) m. m.

Finsk Tidskrift. Häft 5 innehåller: *E. Homén.* Nyare undersökningar om cerebrala störingar i talför-mågan (afari). — *R. v. Willebrand:* Hans Järta. — *R. Hult:* Professor Lemströms polarljus-teori. — I Bokhandeln. — Öfversigt. —

PA FRAMÅT

kan fortfarande prenumereras från årets början.

Tidskriften innehåller: sjelfständiga uppsatser, bref från in- och utlandet, poesi, skisser och noveller, literaturanmälan och notisafdelning; hvarjemte den fortfarande som hittills skall hålla sina spalter öppna för **fritt meningsutbyte.**

Medarbetare i tidskriften äro:

Victor Rydberg, Anne Ch. Edgren, Carl Snoilsky, Anton Nyström, Math. Roos, A. F. Åkerberg, Georg Nordensvan, Hellen Lindgren, Ola Hansson, Axel Lundegård, Gustaf af Geijerstam, Karl af Geijerstam, Ernst Ahgren, Saxon (Johan Lindström), Skjalf, Stella Kleve, Eva Vigström (Ave), A. U. Bååth, Cecile Gohl, Ellen Fries, Ellen Key, Elin Améen, Eva Brag, Helen Nybom, Cecilia Holmberg, f. Bååth, Claes Lundin, Robinson, Tor Hedberg, Johan Nybom, Oskar Levertin, Anna A. Anna Wahlenberg (Rien), Elna, Björnstjerne Björnson, Jonas Lie, Kristoffer Janson, Kristian Gloersen, Irgens Hansen, U. E. Braner, Amalie Skram, Alvide Prydz, Margarete Vullum, Clara Tschudi, Gina Krog, Georg Børndes, S. Schandorph, Edv. Brandes, C. E. Jensen, Herman Bang, John Paulsen, N. J. Nerlund, Anna Brosbøll, Rafaël Hertzberg, Gerda von Mieckwitz m. fl.

Tidskriften utkommer den 1 & 15 i hvarje månad med 16 sidor stor oktav, således till-sammans, 384 sidor, till det billiga priset af kr. 3,50 för år, jemte 35 öre i postarvode. Halfår kr. 1,75. Lösnummer: 25 öre.

Prenumerationsställen: alla postanstalter inom *Sverige, Norge, Finland* och *Danmark;* boklådorna samt å tidskriftens byrå, *Göteborg, Kungsgatan 60,* öppen hvardagar 5—6 e. m.

Tidskriften, som åtföljes af **vidhäftadt annonsblad,** är särdeles lämplig för **annonsering.**

Malvina Carlsson,

Norra Allégatan N:r 3

(Pustervik).

Nu inkommet för säsongen: **Hattar, Plymer, Sammet, Siden, Band, Aigretter, Agraffer** m. m. Smakfulla **Dam- och Barnhattar** finnas färdiga. Gamla Hattar mottagas till modernisering. Allt ytterst billigt.

Malvina Carlsson.

Obs. Den nya lokalen: **Norra Allégatan N:r 3, (Pustervik)**

Alma Peterson & C:o

Göteborg, 13 Korsgatan 13.

(f. d. Jernhandlare Nybergs hus).

Försäljning af **Ullgarner, Bomullsgarner**, tvinnade och otvinnade, **Kampenhofs** virk- och stickgarn, **Paradhanddukar, Damastdukyger, Teduksgarntyger**, med **kulörta bårder, Drällväfnader**, Läkansväf i Linne och Bomull, **Bolsterear, Rullgardinsväf, Mattgångar, Pique, Domestik, Madapolam, Hollands, Shirting, Näsdukar** hvita och kulörta.

Broderväf i Linne och Jute m. m.

Alla sorters **trikotstrickning** ombesörjes samt

broderi å Linne

Order från landsorten expedieras.

Dame Sundheds Artikler.

Ved at benytte mine patenterede Sundhedsartikler, forhindres mange Forkjølelses-Sygdomme, da de mange Damer, der nogle Gange have benyttet mine Artikler, ville for deres Behagelighed ikke senere undvære disse til periodisk Brug og ere meget udbredte i den fashionable Dameverden for deres absolute Propherhed samt anbefales af mange Læger. Dame-Expedition fra 10-3. Anbef. og Prisliste tilsendes mod Postmærke. Fru Hansine Larsen, Gammeltoftsgade 18, 3. Sal, vis a vis Kommunehospitalet, Kjøbenhavn.

Lånbibliotek,

hufvudsakligen afsedt för den nyare literaturen,

öppnas den 1 April

uti **Kvinnoföreningens Lokal, Kungsgatan 60, 1 tr. upp,**

och hålles öppet alla söckendagar kl. $\frac{1}{2}$ 1-3 e. m.

Pris: Helt år	Kr. 8: —.
Halft år	5: —.
3 mån.	3: —.
1 „	1: 25.
1 vecka	0: 30.
1 dag	0: 10.

Annonsörer!

Annonsering i **tidskrift** erbjuder flere fördelar framför **tidningen**. Den mindre yta, annonserna här upptager, samt fåtalet annonser göra, att dessa icke blott falla i ögonen, utan äfven läsas, innan man bortlägger häftet. En tidning **förstöres** ofta utan att en enda annons blifvit läst, då deremot tidskriften **tillvaratages** och sålunda faller i händer på ett långt större antal läsare, än tidskriften har prenumeranter. Framåt, spridd inom Sverige, Norge, Danmark och Finland bland alla samhällsklasser, är lämplig för annonsering af **alla slag**. Särskildt påpekas den för **bokförläggare** och **platssökande**.

Annonsor mottagas å tidskriftens byrå, Kungsgatan 60, Göteborg (öppen hvardagar 5-6 e. m.) samt genom

S. Gumælii Annonsbyrå.
Stockholm.